

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Ditrói Mór

Idő

"1926"

Személy

Szerző:

Cím: Egy kis trafik és két nagy színház

Forrás:

Nemzeti Ujság

3m

(Hely)

1926. 3. 7.

(Idő)

(Köt. v. füz.) (Ol)

Egy kis trafik és két nagy színház

Nézze meg az ember a majomszínház-igazgatókat!

1.

(E. L.) Ditrói Mór, a Vigszínház alapító igazgatója, kis trafikot nyitott a Nagymező-utcában. Bizonyára csak bohém műkedvelésből. Hiszen a Vigszínház igazgatósága — a Haskell-görlok körül megszokott pazar bőkezűséggel — két, azaz mond kettő millió korona nyug-, kegy- és tiszteletdíjat utalványoz ki neki havonként. A magyar színjátszás egyik nagy mestere, a színházigazgatás igazi művésze tehát ott áll a pult mögött. A Vigszínház igazgatói páholyában pedig mások ülnek. Nem havi kétmillióért. De hát ez a színházi élet körforgása. Vannak, akik az igazgatói páholyokban kezdek és a pult mögé kerülnek. És vannak, akik a pult mögött kezdtek és a szerencse földobta őket az igazgatói páholyokba.

2.

A Vigszínháznak, amikor megnyílt, több tulajdonosa volt és egy igazgatója. Ma egy tulajdonosa van és több igazgatója. Igaz, hogy akkor csak egy színházat kellett vezetni. Ditrói Mór ezt tudta. Ma két színházat kellene vezetni. Ezt azonban ma nem tudják.

A régi Vigszínház tulajdonosai élen Keglevich István gróf állt. Pusztuló vagyona utolsó maradványát ebbe a színházba verte bele. Ott ment tönkre — a magyar színpadi kultúra nagyszerű új hajtásáért, a Vigszínházért. A fát elültette, a gyümölcsöt később mások szedték le. De Keglevich István és Ditrói Mór megteremtették a magyar színjátszásnak új stílusát, a híres Vigszínházi együttést.

Ma Ben Blumenthal az egyedüli tulajdonos. Ő a színházigazgatók együttesét teremtette meg. Két színházában van vagy tíz igazgató. A régi Vigszínház híres volt a díszlet- és butorraktáráról. A mai Vigszínház egyetlen nevezetessége a páratlanul nagy igazgatóraktár. Ben Blumenthalnak ma több igazgatója van, mint a többi budapesti színháznak együttvéve. Az igazgatótartás, ugyilátszik, Blumenthalnak valóságos szenvedélye. Vannak ilyen passziók. Ismerünk mágnásokat, akik lovakat tartanak. Vannak gazdag arabok, akik tevéket tartanak. Az orosz cár bölényeket tartott. A gazdag albánok csacsikat tartanak. Ben Blumenthal igazgatókat tart. Akkora igazgatónyája van, hogy egy tucat puli nem tudná őket összeszerezni.

Szóval, ha összegezzük a régi tulajdonosok és a mai tulajdonos birtokállományát, ez az eredmény:

A régieknek volt egy színházuk és egy igazgatójuk. A mainak van tíz igazgatója és két színházépülete.

Csak színháza nincs neki egy sem...

3.

Már most fölmerül a kérdés: mi közzünk van nekünk ehhez? Végre is minden részvénytársaság, vagy minden egyéni vállalat annyi igazgatót alkalmaz, amennyi neki tetszik és úgy vezeti a maga üzemét — olyan jól, vagy olyan rosszul —, ahogy kedve tartja. Ha sikere van, az az övé, ha veszít rajta, azt ő viseli. Ez az ellenvetés valóban igaz a Vigszínházzal szemben is — üzleti oldalról. De nem igaz a művészet oldaláról.

A Vigszínházban ez évben sorozatos bukások voltak. Igazi nagy sikere pedig évek óta nem volt. A Fővárosi Operett Színházban kisebb-nagyobb bukácsolások után a legújabb revü-premier bukása már színházi botrányba fulladt.

Ami ennek a színházi üzemmenetnek üzleti részét illeti, az Ben Blumenthal ur figye. Az igazgatók táborára ezért neki felelős. Elsősorban a két vezető igazgató.

De ami veszteség ebből a rossz színházi üzemmenetből a művészetet érte, az a közönségre és a kritikára tartozik. Ezért a művészeti és színjátszási fizetéseképtelenségért a közönségnek igenis felelőséggel tartozik az egész igazgatói hadse-

inyomda 19'2

reg. És elsősorban a két vezető igazgató.

4.

A Vígyszínház valamikor a magyar színházi kultúra büszkesége volt. Tíz év fogalma az őszinte és természetesen emberábrázolásnak, a lelkes testületi szellemnek, a fegyvelmezett és összetanult együttesnek, a színészi frissességnek és sokoldalúságnak. Ez az a ritka és nagyszerű eredmény, ami Ditrói Mór igazgatásához fűződik. Az ő nagy színpadismerete, az ő biztosan kiválasztó ítélete, az ő gyakorlati tanítói keze, az ő rendezői energiája és ötletessége pár év alatt a nagyrészt vidékről toborzott kitűnő színészyangból különleges stílust, tökéletes együttest formált. Ez az ensemble együtt nőtt a tagokkal és a tagok együtt nőttek nagy művészekké az együttes nagyszerű példájával.

Hol vannak ezek a tagok? Kevés kivétellel ma is ott vannak. És akiket elvesztett a színház, azok helyébe egész sereg tehetséges, sőt már nagynevű, sok diadalt látott művész került. A régi tagok nyilván nem lettek rosszabbak azóta, sőt egyéni művészetük csak fejlődött és nemesedett. Az új tagok sem rosszabbak ma a Vígyszínházban, mint amilyenek másutt voltak, vagy mint amilyenek ígértek. De hol van az együttes? Hová lett a híres vígyszínházi ensemble? En hová lett a régi vígyszínházi testületi szellem? Mindez a múlté. Hegedűs Gyula operettben énekel... Ki a felelős ezért? Meg kell állapítani, hogy mindezért elsősorban a két vezető igazgató a felelős.

Lehet, hogy a színészek lelkében is lerombolódott sok minden. Az óriási fellépési díjak bódulata, a stár-rendszer kinövésai, személyi ambíciók tultengése, a másutt való vendégszereplési láz kóros tünetei. Igen, ezekben a színészek és színésznők is ludasok egy kissé. De a főhibások ebben is az igazgatók. Mert mind ezeknek a kóros jelenségeknek az előidézésében jelentékeny részük van. Mert mindezt a konjunkturális színházigazgatás vétkei idézték föl. Ők pedig ennek az abszolút típusal.

5.

Mit jelent az, konjunkturális színházigazgatás? Azt a színházvezetési rendszert, amely egyszerűen a közönség inflációs pénzzsórására volt alapítva. A könnyű kereset, a tőzsdézés elmúlt korszakában minden színház minden este tele volt. Jó darab, rossz darab, jó előadás, rossz előadás — mindegy volt. Az emberek szórakozni akartak, mulatni akartak, tódultak a színházba. Akkor könnyű volt színházat igazgatni. A jó színészek eljátszották a darabot, a közönség megtöltötte a színházat, az igazgatóknak nem volt egyéb dolguk, mint hogy beüljenek a páholyba.

Ez alatt az idő alatt nem volt komoly művészeti igazgatás a Vígyszínházban. Néha egy-két irodalmi kísérlet, egy-egy kiruccanás nehezebb rendezői feladatok felé, ezzel el is volt intézve az egész művészeti program. A színház belső tradíciójának a fenntartása, az új színészyang belegyúrása a régi együttesbe,

a művészyegénységek új feladatokra nevelése, tanítása az újaknak, átvezetése más szerepkörre a régieknek — mindez teljesen ösmeretlen fogalom volt a Vígyszínház igazgatósága előtt. És így lassan-lassan elkorhadt, megingott a Vígyszínház művészi összességében minden oszlop és minden gerenda és a régi dicsőséges, nagyszerű színpad művészetének egy napon össze kellett omolnia. Ez történt most.

6.

A régi Vígyszínház már nem volt egészen a régi, amikor a mai igazgatóság átvette. Ezt igazságosan el kell ismerni. Ditrói Mór távozása után erősen üzleti szellem kerekedett felül. A Faludi-rezsim csak a régi sineken gurította tovább a Vígyszínházat, de a művészi fejlődés, a színházi haladás hatalmas belső hajtóerejéből semmit sem tudott adni, mert neki magának sem volt belőle. Mégis a színház tartotta a helyét, mert a Faludi-rezsim meglehetősen vigyázott a színház kialakult tradícióinak ápolására, a színházi fegyelemre, a szakadatlan színházi munka és színészi elfoglaltság állandóságára. És még egyre. Arra, hogy a Vígyszínház mindig mindent a maga erejéből, a maga együttesével tudjon eljátszani. A Ditrói-korszak a Vígyszínházban a szakértelem és az alkotás ideje, a Faludi-rezsim az üzlet és az állandóság. Az új igazgatókkal bevonult a dilettantizmus és az ötletzsélesség.

Példát? Tessék! A régi Vígyszínház megdőbentő és rendkívüli feladat elé került, amikor Herczeg Ferenc átadta nekik az

Ocskay brigadéroszt. És a bohózatokon, vígjátékokon és bulvár-dramákon nevedett együttes száz előadásra vitte diadalra ezt a történelmi tragédiát. Megcsinálták pedig ezt — a maguk erejéből. A Vígyszínház most nem tudta eljátszani Herczeg Ferencnek egy szatirikus bohózatát. A Majomszínházhoz egy szedték össze a színészeket egész Budapestről és még így sem sikerült elérniük, hogy jó előadás segítse a szerzőt. Sőt, az előadás zavarossága, a színészi játéktípusok sokfélesége valósággal szétszaggatta a darabot.

A bohózatot játszó Vígyszínház régen kitűnően elő tudott adni egy tragédiát. A mai tragikus Vígyszínház még egy könnyű francia vígjátékot sem tud igazán jól előadni.

Ahoz nem kellett egy tucat igazgató. Ezt a mai helyzetet a tucatigazgatók okozták.

7.

A Fővárosi Operett Színház megnyitására elindult az operett ismert kitaposott utjain, csak egy kicsit fényesebb ruhákban, mint a többi pesti operettszínház. Azután eljutott a revühöz és páratlan sikert aratott Lehár művével. Ezt a sikert pedig annak köszönhetette, hogy a közönség ennek a keretben fedezte föl a legnagyobbrevüprimadonnát, Biller Irént. Az igazgatóság azonban azt hitte, hogy ő fedezte föl a revüt. Ben Blumenthal személyes közbejöttével angol görbölket és amerikai rendezőket hoztak Budapestre és kéthónapos amerikai reklámtúráról igen mérsékelt sikert értek el. De ez

alkalomból szerveztek egy — Budapeston valóban páratlan — női ének- és tánc-kart. Végre is egy revüszínháznak mire van szüksége: egy nagyszerű primadonnára és egy nagyszerű karra. És még valami. Igazgatókra, akik ősermek a közönség izlését s az operett- és revüszínpad hatástitkait. Nos, mi következett erre? Az igazgató-sereg közreműködésével színtre hoztak most egy revüt és ebben Linga Singet, a fakirt, mint központot. Birtokában a legnagyobb primadonnának — akit még hozzá többhónapos távollét miatt a közönség külön érdeklődése és ünneplése vett körül —, egy csomó jó kómi-kussal, kedves és ügyes szubrettekkel és végül az egész nagyszerű karral, — a revü akkorát bukott, mint egy öngyilkos felhőkarcoló.

A második felvonás vidéki színháznak is szegyenére való fináléja után, az emberek ámulva és dühösen meredtek föl az igazgatói páholyra, ahol két villogó fehér plasztikon fölött két mosolygó arc tekintett le az ájuldozó közönségre. És ez a mosoly megdöbbenőbb volt, mint maga a premier.

Vajjon először látták ők ezt a darabot, vagy ők is ott voltak a próbákon? És akkor is mosolyogtak? Lehet. A rossznyelvek azt mondják, hogy az egyik igazgató azért mosolyog, mert a Vigszínházban nem tudnak bohózatot játszani s a másik azért nevet, mert a Fővárosi Operettben sem tudnak revüt játszani.

8.

Nem muszáj igazgatónak lenni. Vannak kitérő újságírók, cinikus kritikusok, sőt tűrhető rendezők is, akik nem valók igazgatóknak. És vannak ügyes füzetemberek, könnyed vívőrök, ambiciózus szerencseflak, akik szintén nem valók igazgatóknak. De viszont nem is lesznek azok. Nem muszáj igazgatónak lenni. De ha az ember igazgató, akkor tudnia kell a maga felelősségét nemcsak a színház tulajdonosával, hanem a közönséggel szemben is. Ismernie kell kötelességét a művészettel és a színpaddal szemben, amelynek értékeit, hagyományait és jövődjét rábizták.

Mi az igazgató? Lelki és fizikai irányítója az egész színháznak, tanítója a színészeknek, ellenőre a rendezőknek, művésze a színpadnak, tanácsadója a szerzőknek, mestere a közönségnek. Minden munka, szellem, játék, darabírás, rendezés, művészet a színházban tőle indul ki és hozzá tér vissza. Kihez? Job Dánielhez? Vagy Roboz Imréhez? Ugyan kérem!

Ezzel a tehetséggel és szakértelemmel nem lehet színtre hozni a „Majomszínház“-at. Ezzel legfeljebb majomszínházat lehet igazgatni.

9.

Mindenki látja évek óta, hogy a Vigszínház és társszínháza a művészi csőd felé oszuszik, — egyre lejjebb és egyre gyorsabban. Talán Ben Blumenthal is látta. Csak a két igazgató-vezető nem látta...

És nem vette észre Roboz Imre, a gyakorlott füzetember, hogy a közönség lassan elfordul a színházaitól, hogy a művészi áru, amit ő kínál, egyre kevésbé tetszik Budapest izlésének? Ő, az életet erősen élő ember, nem vette észre a színházi élet megváltozott jelenségeit színházi nézőterén? Igazgatói figyelmének és kereskedelmi ösztönének világító villanylámpásával nem tudott most már bepillantani a páholyokba és a nézőtér sorai közé, hogy az arcokon meglássa a bosszúságot és az unalmat, az ajkakon a mosolyt a drámai előadásoknál, az ástást a bohózatnál és a közömbösséget a vérpezsdítő muzsikák útjében?

10.

Mindezt el kellett végre mondanunk, bár hosszú idő óta a színházi világ általános nehez helyzetére tekintettel s a színészek fáradtságos, de eredménytelen munkája iránt való biztalanból hallgatunk és vártuk, hogy talán egyszer mégis visszafordul a Vigszínház a régi utra és a Fővárosi Operett Színház is befelelendül — legalább a többi operettszínház megszokott kerékvágásába.

Nekünk nem fáj a Ben Blumenthal ur feje, nekünk a közönség jogos panasza fáj. És régi emlékelnk a Vigszínházról, azok fájnak. Kitérő színészek, remek színésznők, nagyszerű primadonnák kétségbeesett és eredménytelen, lehangoló és hiábavaló munkája, elpazarolt művészi értékei fájnak.

A közéletben Magyarországon régóta kiveszében van a felelősségérzés. De a magyar művészetben a felelősségérzés

mindig megvolt. Ennek ma az volna a következménye, hogy Job Dániel és Roboz Imre urak hagyják el vezető-igazgatói állásaikat s adják át olyanoknak, akik ezekből a színházakból és elsősorban a Vigszínházból meg tudják teremteni azt, amit egykor a magyar színházi kultúrának jelentett. Mi természetesen, közönség és kritika nem csaphatjuk el az igazgatókat. Még csak föl sem szólíthatjuk őket a távozásra. Ez Ben Blumenthal ur dolga. Lehet talán, hogy ő egész jóhiszeműen még mindig azt hiszi, hogy már megszokott deficitjét a magyar színházi kultúrának álldozza. Ez azonban tévedés, mert eddig ezt a magyar színházi kultúrátalanságra áldozta. Csakhogy az ő dolga, hogy ezt hogyan és meddig teszi.

11.

Mégis csak különös játék a életnek, hogy ma Budapestem egy kis trafikban több színházi érték, tudás, hagyomány és emlék legyen, mint két nagy színházépületben. De hát a sors néha a közönségnek is vakot vet. Ditrói Mór egy Nagymezői-utcai kis trafikban szivarok és cigaretták között dirtigál. Két nagy színház igazgatói irodájában pedig mások trafikálnak. Azaz most az egyik Londonba utazott, hogy jelentést tegyen Ben Blumenthalnak. A másik addig itthon egyedül hallgatja színházait csendes pangását. Be szép lehet a jelentés, amit Roboz Imre Londonban előad:

— Felséges dollárkirály! A Vigszínház és a Fővárosi Operett Színház a lábai előtt fekszik, — de nem tud felkelni!